

DE PACIFICATIE VAN GENT : TAAL VAN VERZOENING EN EENSGEZINDHEID IN DE VERSCHEURDE NEDERLANDEN

Er zal nu wel geen rechtgeaarde Gentenaar meer zijn die niet weet dat men straks in de stad met allerlei manifestaties op luisterrijke wijze de Pacificatie van Gent gaat herdenken. Uit krantenberichten en publiciteitsfolders is het eenieder duidelijk geworden dat de viering een verjaardag betreft van een historisch gebeuren, waarbij zowel de Noordelijke (het huidige Nederland) als de Zuidelijke Nederlanden (thans België en een deel van Noord-Frankrijk) betrokken waren. Dat de Pacificatiezaal in het stadhuis haar naam aan dit geschiedkundig feit moet hebben ontleend, zal iedereen uit zichzelf wel hebben opgemaakt. Precies vierhonderd jaar geleden is het Gentse schepenhuis inderdaad het decor geweest van onderhandelingen tussen verschillende Nederlandse partijen, die uitmondde op een accoord dat voor het hele gebied van de toenmalige Zeventien Provinciën belangrijke consequenties heeft gehad. Deze Pacificatie van Gent was het voorlopig eindpunt van een lange ontwikkeling, die kort na de troonsafstand van Karel V al was ingezet. Onder zijn opvolger Filips II zorgden de politieke reactie van de inheemse adel, de macht van het opkomend protestantisme en de dreiging van een nakend einde van de economische vooruitgang, voor een algemene malaise die uitliep op de Beeldenstorm van 1566. De komst van de geduchte hertog van Alva vermocht slechts tijdelijk te vuur en te zwaard de rust te herstellen. De genadeloze vervolgingen van de Raad van Beroerten en niet minder Alva's fiscale maatregelen door de Tiende, de Twintigste en de Honderdste Penning, zetten opnieuw allerwegen kwaad bloed. Vanaf 1572 slaagden de geuzen erin Holland en Zeeland in hun macht te krijgen. Onder de leiding van Willem van Oranje konden de opstandelingen zich in de beide provincies blijvend handhaven. Toen Requesens in 1573 de landvoogdij van Alva overnam, trof hij de Nederlanden aan in een toestand van gevaarlijke gisting. De Spaansgetrouwe gewesten waren er om bedacht een einde te stellen aan het vele leed en de ellende die de vijandelijkheden meebrachten. Met afgunst keken velen naar Holland en Zeeland, waar de situatie weliswaar ook niet rooskleurig was, maar waar men zijn zaken zelf kon bedisselen. Steeds luider klonken dan ook de stemmen die aandrongen op onderhandelingen met de rebellen. Inderdaad zijn er al in de jaren 1573-1575 officieuze en officiële besprekingen gevoerd tussen vertegenwoordigers van de landvoogd enerzijds en afgevaardigden van Oranje en de Statenvergaderingen van Holland en Zeeland anderzijds. Men bleek op verschillende punten elkaar te kunnen vinden, maar het grote struikelblok bleef de religie, te meer daar inmiddels in beide rebelligewesten de uitoefening van het katholicisme verboden was. Requesens achtte zich echter niet gemachtigd op dit punt enige concessies te doen, zodat de strijd weer met de wapens werd ver-

dergezet.

De plotselinge dood van Requesens in het voorjaar van 1576 bracht op eens een kettingreactie in beweging, die snel tot een crisissituatie leidde. De Raad van State, waaraan bij ontstentenis van een nieuwe gouverneur het landsbestuur was toegevalen, was totaal onmachtig om het regeringsheft in handen te houden. Niemand was nog in staat de sinds lang niet meer betaalde vreemde troepen te controleren. Onder hun zelfgekozen "eletto's" zakten deze naar de rijke gewesten Vlaanderen en Brabant af om er het land af te schuimen. Nadat ze bij verrassing Aalst hadden ingenomen, was het gevaar groot dat de Spaanse citadellen van Antwerpen en Gent gemene zaak met de muiters zouden maken en de beide grote steden in hun handen zouden spelen.

In deze uiterste nood kwam nu een groot deel van de zuidelijke Nederlanden in beweging. Die gang van zaken was bijzonder naar de zin van Oranje. Zijn agenten doorkruisten weldra onze gewesten en ook zelf zocht hij daar contacten, o.m. te Gent met Jan van Hembyze, die later een zo vooraanstaande rol zou spelen in de Calvinistische Republiek. Gretig ook ging Oranje in op het verzoek van een aantal Vlaamse edelen, troepen te sturen naar Gent. Al zongen die in de Arteveldestad geuzenliederen en de bekendste protestantse psalmen, ze werden toch maar al te graag geduld omdat ze het enige doelmatige verweer vormden tegen de roerige Spaanse troepen in het Spanjaardenkasteel.

Intussen was er in Brussel heel wat gebeurd. De vergadering van de standenvertegenwoordiging van Brabant, de zogenoemde Staten van Brabant, hadden de uitstippeling van het regeringsbeleid aan zich getrokken.

Het wettige regeringslichaam, de Raad van State, was na de staatsgreep van 4 september 1576 nog slechts een speelbal in hun handen. Brabant, daarin van meetaf aan gesteund door de Staten van Vlaanderen en deze van Henegouwen, riep op eigen gezag alle Nederlandse gewesten bijeen voor een vergadering van de Staten-Generaal. Deze daad was volkomen onwettelijk omdat alleen de vorst zelf het recht had de Staten-Generaal samen te roepen. Een groot aantal gewesten gaf niettemin gevolg aan de oproep. Zoals te verwachten was, nam deze algemene Statenvergadering terstond het contact terug op met Holland, Zeeland en de prins van Oranje. Deze laatste was intussen naar Middelburg verhuisd om dichterbij het Zuiden te zijn waar in de komende maanden belangrijke gebeurtenissen te verwachten stonden.

Beide partijen werden het spoedig eens om onderhandelingen aan te vatten die moesten leiden tot de verdrijving van de gehate Spaanse troepen en het herstel van de vrede in het land. Als onderhandelingsplaats werd Gent gekozen, en wel op aandringen van Oranje die hier immers veel aanhangers telde en wiens troepen hier gelegerd waren. De negen onderhandelaars uit Brussel en de evenveel koppen tellende delegatie uit Middelburg arriveerden met hun gevolg op 18 oktober 1576 in de stad. Had den eerstgenoemden een vermoeiende reis te paard moeten doen met veel omwegen om de muiters van Aalst niet in de armen te lopen, de

laatststen hadden een meer comfortabele scheepsreis verkozen via de nieuwgegraven Sasse Vaart en waren aan de Hoofdbrug vlakbij het Gravensteen aan wal gegaan. De volgende dag, 19 oktober, grepen de eerste gesprekken plaats op de Collatiezolder van het Gentse stadhuis. De afgevaardigden van de Staten-Generaal uit Brussel wensten geen herhaling van de vroegere mislukkingen en toonden zich bijzonder tegevoetkomend. Psychologisch speelden de Hollanders overigens een sterke troef uit door de tweede dag uit te pakken met onderschepte en door Marnix van Sint-Aldegonde ontcijferde brieven in geheimschrift tussen Filips II en Jeronimo de Roda, waarin verdachtmakingen voorkwamen tegen een aantal hoge Nederlandse machthebbers die het vertrouwen bezaten van de Staten. Tijdens de besprekingen van de volgende dagen zorgden alleen nog twee knelpunten voor wat hitte en spanning : het godsdienstvraagstuk en de gehoorzaamheid aan de vertegenwoordiger van de vorst. Een eerste geschil betrof de erkenning van de nieuwe landvoogd don Juan van Oostenrijk die, zo wist men, reeds in aantocht was. Die van Brussel stemden in met de eis dat de gouverneur slechts zou aanvaard worden nadat hij de bepalingen van de vrede had bezworen en na zijn belofte de vreemdelingen uit het land weg te zenden. De grootste moeilijkheid betrof de regeling van de godsdienstkwestie. Tot het laatst toe hebben de Staten-Generaal vastgehouden aan de eis, dat in het gebied van de opstand ook aan het katholicisme vrijheid zou worden gelaten. Toen tenslotte alleen op dit geschil de zaak dreigde te stranden, hebben ze zich bij de weigering van Holland en Zeeland neergelegd.

Na tien dagen onderhandelen werd op 28 oktober tussen de beide delegaties in Gent een concensus bereikt over 25 artikelen. Het goede nieuws van het bereikte accoord verspreidde zich onmiddellijk in de stad en één van de onderhandelaars, de abt van Sint-Pieters, was zo verheugd dat hij de klokken van zijn abdijkerk liet luiden. Elders in Gent schrok men ietwat terug voor dergelijke luidruchtige vreugdebetuigingen. Het geschut van het Spanjaardenkasteel, waar de Spaanse troepen nog steeds heer en meester waren, stond immers op het stadscentrum gericht ! Twee afgevaardigden spoedden zich met de teksten naar Brussel, om ze ter beoordeling voor te leggen aan de Staten-Generaal. Daar maakte de vergadering enig bezwaar tegen een aantal punten, maar onder druk van het samengelopen Brusselse volk werden de voorwaarden dan toch integraal aanvaard. De Raad van State kon niet anders dan de tekst te bekrachtigen, echter niet zonder enkele reserves te hebben geformuleerd, voornamelijk in verband met de religiekwestie en de gehoorzaamheid aan de koning. Toen men op 5 november in Brussel de tijding ontving van de Spaanse Furie die de dag tevoren Antwerpen in vuur en vlam had gezet, was het definitieve besluit reeds gevallen : het is dus niet juist dat slechts het nieuws van de beestachtige uitpattingen van de Spaanse soldaten te Antwerpen uiteindelijk de doorslag zou hebben gegeven in de aanvaarding van de overeenkomst. Wel zijn de onderhandelaars door

dit verschrikkelijk gebeuren gesterkt in hun overtuiging dat ze een dringend noodzakelijke onderneming tot een goed einde hadden gebracht. Toen dan op 8 november 1576 de acte door beide partijen op het Gentse stadhuis ondertekend werd, rees er overal hoop op een vreedzamer toekomst. In Gent zelf kreeg die hoop zoveel te meer voedsel omdat op dat ogenblik de belegering van het Spanjaardenkasteel in een beslissende fase was gekomen; drie dagen na de ondertekening van de Pacificatie gaf de bevelhebber van het kasteel, de Spanjaard d'Avalos Maldonado, zich met zijn manschappen over.

Al in de aanhef van de Pacificatietekst spraken de beide partijen van vergeven en vergeten. Zij beloofden elkaar wederzijdse hulp en bijstand om de muitende troepen te verdrijven. Alle ballingen van beide zijden mochten naar hun woonplaatsen terugkeren en zouden in het bezit van hun in beslaggenomen goederen worden hersteld. Het vrije verkeer van personen en goederen in alle Zeventien Provinciën werd gewaarborgd. Oranje werd bevestigd in zijn rechten als stadhouder van Holland en Zeeland en zou vergoed worden voor de gedane onkosten tijdens zijn expedities van 1568 en 1572. In godsdienstig opzicht zou de zaak blijven zoals ze was : Holland en Zeeland bleven gereformeerd, de andere gewesten katholiek. Deze regeling was echter provisioneel. Zodra de vreemde troepen verdreven waren en de vrede en rust in het land hersteld waren, zou er een vrije vergadering der Staten-Generaal bijeenkomen die een definitieve beslissing zou nemen in godsdienstzaken.

De burgeroorlog was ten einde en de eendrachtigheid tussen alle Nederlandse gewesten leek hersteld. Het aantal vertegenwoordigers van de verschillende provinciën in de Staten-Generaal nam alsmaar toe, en iedereen was er zich van bewust dat dit lichaam in de toekomst een steeds belangrijker betekenis zou hebben, ook voor de regeling van de nog hangende zaken.

Toch was het spoedig duidelijk dat men slechts een broos en wankel vergelijk had bereikt. Dit bleek al bij de vraag onder welke voorwaarden men de nieuwe landvoogd don Juan, die reeds in Luxemburg was, zou erkennen. Wel kon men er hem toe brengen de Pacificatie van Gent te bezweren en de Spaanse troepen weg te zenden, maar in zijn eis tot absolute handhaving van het roomskatholicisme, ook in Holland en Zeeland, en tot onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de koning, bleef hij onwrikbaar. Toen de Staten-Generaal zich door het Eeuwig Edict (17 februari 1577) bij zijn voorwaarden aansloten, ontstonden er al barsten in de Generaliteit.

De prins van Oranje was er zich maar al te goed van bewust dat het einddoel nog lang niet was bereikt. Door zijn politiek van tolerantie dacht hij althans de grootste splijtzwam, het religievraagstuk, te kunnen neutraliseren. Maar het radicalisme van sommige nieuwe bewindhebbers, vooral in Gent waar Hembyze en Ryhove een calvinistische dictatuur vestigden, dreef de partijen verder uit elkaar. Het militaire genie van Alexander Farnese zou uiteindelijk de definitieve scheuring bespoedigen.

De idee van de vorming van een gemenebest der Zeventien Provinciën, die in het Gentse Pacificatieverdrag besloten lag, is in de verwarde tijd niet kunnen openbloeien. In plaats daarvan ontstond de Republiek der Zeven Nederlandse Provinciën, terwijl de Zuidelijke Nederlanden weer Spaans werden.

Dr. J. DECAVELE

GENT IN 1876

Op het wereldvlak verloopt 1876 kalm : koningin Victoria (1819-1901, koningin sedert 1837) neemt de titel van keizerin van Indië; terwijl ontdekt H. Schliemann de beroemde graven van Mykene, H. Stanley (1841-1904) maakt zijn tweede reis door Centraal Afrika en vaart de ganse Kongostroom af (in 1871 had hij Livingstone teruggevonden aan het Tanganika-meer). Lombroso heeft zijn boek "De misdadige mens" gepubliceerd en in Bayreuth wordt het Festspielhaus geopend met de eerste volledige uitvoering van de Ring der Nibelungen van R. Wagner. In Frankrijk overlijdt Georges Sand (1804-1876).

Ons land wordt bestuurd sedert einde 1871 door het katholiek ministerie de Theux-Malou (de Theux overleden in 1874), dat aan het bewind zal blijven tot 1878. Na de gemeenteverkiezingen van oktober 1875 blijft graaf Charles de Kerchove burgemeester en Wagener (hoogleraar) en Levison (koopman) schepen, de nieuwe schepenen L. Vermandel, advocaat en Ch. Pickaert, brouwer, werden benoemd bij K.B. van 7.12.1875.

Als inleiding enkele aankondigingen uit de Gazette van Gent.

IN DE KLEINE WINST, KOESTRAAT 8, GENT

Gekleurde zakdoeken van 0,15 F	verkocht aan 0,08 F
Handdoeken zuiver garen van 0,32 F	" " 0,24 F
Wollen dekens 10:4 van 13 F	" " 10,00 F
Katoenen dekens van 2 F	" " 1, 50 F

GROTE PRIJSVERMINDERING. NAAIMACHINE SINGER

Prijs : 175 F. 10 o/o korting voor comptante betaling.

14 maanden krediet; betaalbaar 2,50 F per week.

Bij Derison, Zonnestraat 4, Gent.

TAVERNE RESTAURANT DE BEURS

Koophandelsplaats 10, rechtover het Justitiepaleis.

Diner aan 1,50 F

Foto hiernaast : Prent ontleend aan het "Neder-landtsche Gedenck-Clanck" (1626) door Adriaen Valerius (Middelburg ± 1575-Vere 1625).